

TBS voor Dummies

Juridische basiskennis over de maatregel TBS, oplegging en verlenging

Auteur:

Miriam van der Mark,
advocaat-generaal en lid van de Kerngroep Forum TBS

Algemeen

De terbeschikkingstelling (TBS) kan worden opgelegd aan een persoon die een ernstig strafbaar feit heeft gepleegd, lijdt aan een geestelijke stoornis en mogelijk opnieuw de fout ingaat.

De TBS is geen straf maar een maatregel die de maatschappij moet beveiligen tegen het gevaar dat van de TBS-gestelde uitgaat. Het is een ingrijpende strafrechtelijke maatregel die kan rekenen op de belangstelling van het publiek, de pers en de politiek, met name wanneer een TBS-gestelde de fout ingaat.

Opleggen van de TBS-maatregel, juridisch

Voor oplegging van de TBS-maatregel moet aan een aantal voorwaarden zijn voldaan (artikel 37a Wetboek van Strafrecht):

1. Er moet sprake zijn van een gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis van de geestvermogens ten tijde van het plegen van het delict

Bij een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens moet worden gedacht aan een bijvoorbeeld een diepere vorm van zwakzinnigheid blijkens de wetsgeschiedenis. Dat kan al in de aanleg bij iemand aanwezig zijn of door een latere hersenbeschadiging zijn veroorzaakt. In de meeste gevallen van oplegging van de TBS-maatregel is sprake van een psychische stoornis.

Voor de vaststelling van zo'n gebrekkige ontwikkeling of een ziekelijke stoornis wordt gebruik gemaakt van de adviezen van een psycholoog en een psychiater. Deze deskundigen onderzoeken de verdachte en leggen hun bevindingen vast in rapportages. Deze rapportages komen tijdens de behandeling van de strafzaak ter sprake wanneer het

gaat om de persoon van de verdachte en om de vraag of de verdachte wel of niet volledig aansprakelijk kan worden gesteld voor hetgeen hij heeft gedaan.

Voor de oplegging van de TBS-maatregel moet door de rechter worden vastgesteld dat de stoornis al bestond tijdens het plegen van het delict.

Toerekeningsvatbaar, verminderd toerekeningsvatbaar of ontoerekeningsvatbaar

Het kan zijn dat een verdachte zodanig beheerst werd door een stoornis, ten tijde van het delict, dat hij volledig ontoerekeningsvatbaar moet worden geacht.

Denk bijvoorbeeld aan iemand die een misdrijf heeft gepleegd volledig onder invloed van waandenkbeelden, voortvloeiend uit de stoornis.

De wet stelt (artikel 39 Wetboek van Strafrecht) dat in geval van volledige ontoerekeningsvatbaarheid de verdachte **niet** strafbaar is. Dat betekent dat er -juridisch gezien- geen ruimte is voor het opleggen van een straf als bijvoorbeeld een gevangenisstraf, werkstraf of geldboete.

De wet biedt echter wel de mogelijkheid om in het geval van zo'n niet strafbare dader de maatregel van TBS op te leggen. (artikel 352 lid 2 Wetboek van Strafvordering)

Bij een toerekeningsvatbare en een verminderd toerekeningsvatbare dader is er, juridisch gesproken, ruimte voor straf en voor de TBS-maatregel.

2. Het delict moet een misdrijf zijn waarop een gevangenisstraf van vier jaar of meer is gesteld

Dat betekent dat het moet gaan om de meer ernstige delicten. Daarnaast bepaalt de wet dat voor een aantal delicten óók de TBS-maatregel opgelegd kan worden terwijl er een lagere gevangenisstraf op is gesteld dan vier jaar. Dat geldt bijvoorbeeld voor het misdrijf bedreiging, maximaal twee jaar gevangenisstraf, en belaging (stalking), maximaal drie jaar gevangenisstraf.

In de praktijk wordt de TBS-maatregel opgelegd bij ernstige geweldsmisdrijven als moord en doodslag, gewelddadige overvallen/berovingen, ernstige zedenmisdrijven maar ook bijvoorbeeld bij brandstichting. Ernstige misdrijven die een groot gevaar hebben opgeleverd voor de veiligheid van personen of goederen.

3. De veiligheid van anderen, dan wel de algemene veiligheid van personen of goederen eist het opleggen van de TBS-maatregel

Onder 'de veiligheid van anderen' wordt verstaan het rechtstreeks gevaar voor individueel bepaalde personen. De 'algemene veiligheid van personen of goederen' dient in een breder verband te worden gezien. Het kan dan gaan om willekeurige niet op voorhand bepaalde personen en goederen.

Kort gezegd gaat het bij deze voorwaarde om het gevaar voor herhaling van soortgelijke delicten oftewel het recidivegevaar.

4. Er moet een verband bestaan tussen de vastgestelde stoornis en het gevaar op herhaling.

Deze voorwaarde staat niet in de wet. In verschillende strafzaken is dat zo bepaald door strafrechters. Deze voorwaarde is ook wel logisch. In de TBS-maatregel wordt een behandeling geboden voor de stoornis waaruit het gevaar voor herhaling voortkomt.

Verschillende vormen van TBS

Er zijn twee vormen waarin de TBS-maatregel in strafzaken kan worden opgelegd. De meest bekende is TBS met bevel tot verpleging (artikel 37b Wetboek van Strafrecht). Er is ook een TBS mogelijk die minder ingrijpend is, en wel de TBS met voorwaarden (artikel 38 Wetboek van Strafrecht). Voor de beide vormen van TBS moet zijn voldaan aan de hierboven genoemde eisen.

TBS met bevel tot verpleging

De maatregel van TBS met bevel tot verpleging (verder: TBS met verpleging) houdt in dat de TBS-gestelde van zijn vrijheid is beroofd. De TBS-gestelde verblijft in een TBS-kliniek oftewel een Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC). In het FPC vindt behandeling plaats van de TBS-er in een gesloten setting. Doel van de behandeling is om het gevaar voor herhaling zodanig terug te dringen dat een terugkeer in de samenleving verantwoord is en de maatregel beëindigd kan worden.

Op de site www.tbsnederland.nl is te lezen wat er gebeurt in de FPC's.

TBS met voorwaarden

De rechter kan de TBS-maatregel opleggen en afzien van een bevel tot verpleging. In dat geval stelt de rechter voorwaarden aan het gedrag van de terbeschikkinggestelde. Die voorwaarden moeten ertoe strekken het gevaar dat van de ter beschikking gestelde uitgaat in te dammen. Het toezicht op de naleving van de voorwaarden is in handen van de reclassering. Gedurende de looptijd van de TBS met voorwaarden brengt de reclassering elke drie maanden verslag uit aan de officier van justitie over de voortgang.

Wanneer TBS met verpleging, wanneer TBS met voorwaarden?

Op grond van een TBS met voorwaarden kan deze veroordeelde niet van zijn vrijheid worden beroofd. De vrijheidsbeperkingen die deze TBS-gestelde ondergaat vloeien voort uit de opgelegde voorwaarden. Deze voorwaarden kunnen ver gaan. Veel voorkomende voorwaarden zijn het ondergaan van een klinische opname, een contactverbod met het slachtoffer, geen drugs of alcohol gebruiken en dergelijke.

De algemene opvatting is daarom dat de TBS voorwaarden geschikt is voor personen die een niet zo ernstig misdrijf hebben gepleegd, niet al te gevaarlijk zijn en die aantoonbaar gemotiveerd zijn voor een behandeling.

Bij overtreding van een voorwaarde meldt de reclassering dit aan de officier van justitie. Die kan besluiten dat de TBS-er door de politie moet worden aangehouden. Vervolgens

start een procedure, op vordering van de officier van justitie, die ertoe strekt van de TBS met voorwaarden alsnog een TBS met verpleging te maken. Gedurende die periode blijft de betrokkene in detentie. De rechtbank moet beslissen of de TBS met voorwaarden inderdaad moet worden veranderd in een TBS met verpleging.

(Wetboek van Strafvordering art. 509i en 509j. Ook art. 38c Wetboek van Strafrecht)

Duur van TBS met verpleging en TBS met voorwaarden

Duur van de TBS met verpleging

De eerste termijn van de TBS duurt altijd twee jaar. Wanneer nog steeds sprake is van delictgevaar bij de TBS-gestelde dan zal de behandelende tbs-kliniek (FPC) de officier van justitie adviseren om bij de rechtbank een vordering in te dienen tot verlenging van de TBS, voor de duur van één of twee jaar.

Zo kan de TBS-maatregel voortdurend verlengd worden met één of twee jaar, totdat het recidivegevaar tot “een maatschappelijk aanvaardbaar niveau is teruggedrongen”.

Wanneer de TBS met verpleging is opgelegd voor een misdrijf dat door de rechter niet is aangemerkt als een “geweldsmisdrijf” kan de TBS-termijn maximaal vier jaar duren. Is de maatregel opgelegd voor een misdrijf dat wel is aangemerkt als een geweldsmisdrijf dan kan de maatregel onbeperkt worden verlengd.

In het geval dat de TBS met verpleging is opgelegd voor het misdrijf ‘bedreiging’ en de bedreiging was enkel mondeling gedaan zonder enig spoor van geweld. Dan is sprake van zo’n gemaximeerde TBS.

In het overgrote deel van de gevallen van TBS met verpleging is echter sprake van een geweldsmisdrijf. In die gevallen is de TBS met verpleging niet gemaximeerd en kan, juridisch gezien, de maatregel onbeperkt worden verlengd.

Duur en einde van de TBS met voorwaarden

De TBS met voorwaarden duurt maximaal negen jaar. (Art. 38° lid 2 Wetboek van Strafrecht) Na negen jaar eindigt de maatregel van rechtswege.

Het toezicht op de naleving van de voorwaarden ligt bij de reclassering. Tegen het einde van de TBS-termijn adviseert de reclassering de officier van justitie om wel of niet de verlenging van de TBS te vorderen bij de rechtbank.

Bij overtreding van de voorwaarden kan door de rechter besloten worden dat de TBS met voorwaarden wordt omgezet in een TBS met verpleging. Zie hierboven. In dat geval zijn de bepalingen van toepassing van de TBS met verpleging, ook voor wat betreft de duur van die omgezette TBS.

Einde van de TBS met verpleging

Bij de TBS met verpleging wordt een klinische behandeling geboden. Daarnaast wordt, doorgaans jarenlang, geoefend met vrijheden in de vorm van beveiligd verlof, begeleid verlof, onbegeleid verlof, transmuraal verlof en proefverlof.

Er wordt pas gestart met het verlof wanneer een machtiging voor verlof is verkregen van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Daartoe doet het behandelend FPC een

verlofvoorstel. Door het Adviescollege Verloftoetsing TBS (AVT) wordt op basis van het verlofvoorstel een advies gegeven aan de minister. Het AVT is een onafhankelijk college met voornamelijk gedragsdeskundigen die de TBS-gestelde niet kennen.

Naarmate het gevaar voor het plegen van nieuwe delicten wordt teruggedrongen tot “een maatschappelijk aanvaardbaar niveau” komt het einde van de TBS in zicht. In veel gevallen wordt in de eindfase van de TBS met verpleging door de rechter overgegaan tot een voorwaardelijke beëindiging van de verpleging. Let wel, de TBS-maatregel loopt door, wordt ook verlengd, maar het bevel verpleging eindigt onder voorwaarden. Aan de voorwaardelijke beëindiging worden voorwaarden verbonden betreffende het gedrag van de TBS-gestelde. Net als bij de TBS met voorwaarden zijn deze voorwaarden bedoeld om het nog bestaande recidivegevaar terug te dringen. De reclassering houdt toezicht op de naleving van de voorwaarden, zoals bij de TBS met voorwaarden, en brengt elk kwartaal verslag uit aan de officier van justitie. Bij overtreding van de voorwaarden kan de TBS-gestelde worden aangehouden, op last van de officier van justitie, en kan de procedure worden gestart die moet leiden tot de hervatting van de verpleging.

Sinds 1 juli 2013 is de bepaling van artikel 509t lid 2 van het Wetboek van Strafvordering gewijzigd. Vanaf die datum kan een TBS met verpleging alleen maar eindigen nadat de verpleging gedurende minimaal één jaar voorwaardelijk beëindigd is geweest. Dat wordt in lang niet alle gevallen als een goede regeling gezien. Met name niet wanneer een TBS-gestelde vanuit de verpleging kan doorstromen naar de ‘gewone’ geestelijke gezondheidszorg. Bijvoorbeeld met een zogenaamde rechterlijke machtiging. In de rechtspraak zien we dat rechters in zo’n geval niet altijd toepassing geven aan die bepaling. Er is dan immers sprake van een naadloze overgang naar de geestelijke gezondheidszorg.

Verlenging van de TBS-maatregel

Een vordering tot verlenging van de TBS-maatregel wordt door de officier van justitie ingediend bij de rechtbank die de maatregel oorspronkelijk heeft opgelegd. Als het gaat om een TBS met verpleging wordt tegelijkertijd met de vordering overgelegd een advies van de kliniek waar de TBS-gestelde wordt verpleegd, het verlengingsadvies. Ook moeten de zogenaamde wettelijke aantekeningen worden overgelegd over het verloop van de afgelopen behandelperiode.

Eéns in de zes jaar moeten bij de verlengingsvordering worden overgelegd de adviezen van een psycholoog en een psychiater die niet aan het behandelende FPC zijn verbonden. Zo wordt onafhankelijk van de kliniek de noodzaak van een verdere verlenging van de TBS-maatregel getoetst.

Bij de verlenging van een TBS met voorwaarden en een voorwaardelijk beëindigde TBS moeten worden overgelegd een advies van de reclassering en een advies van een psychiater. De rechtbank beslist of er wordt verlengd en voor hoe lang er wordt verlengd. Dus voor één of twee jaar. De rechtbank is niet verplicht de uitgebrachte adviezen te volgen.

De TBS-gestelde die het niet eens is met de beslissing tot verlenging kan in hoger beroep gaan. In TBS-zaken kan dat alleen bij het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, bij de zogeheten Penitentiaire Kamer. Deze kamer beslist in laatste instantie over de verlenging van de TBS. Cassatieberoep bij de Hoge Raad is uitgesloten.

Tot zo ver de uiteenzetting over de TBS.

Méér lezen? Kijk dan bijvoorbeeld op de volgende websites:

www.tbsnederland.nl

www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/tbs

www.forensischezorg.nl

